

Wprowadzenie

W XXI w. w Europie coraz większe znaczenie zdobywa indywidualizm, konsumpcjonizm, liberalizm oraz utilitaryzm, które z jednej strony podporządkowują społeczeństwo jednostce (indywidualizacja prowadzi do wzrostu opcji i wyborów w odniesieniu do własnego życia jednostki oraz swoistego „przymusu” kształtowania indywidualnych planów, zachowań oraz działań). Z drugiej strony nadmierna indywidualizacja społeczeństwa oddziałuje na kontakty międzyludzkie, a zwłaszcza relacje małżeńskie i rodzinne. Wzrastające wpływy nurtów liberalnych niszczą prawdę o małżeństwie jako związku kobiety i mężczyzny, propagując wszelkie alternatywne związki oraz stosując termin małżeństwa i rodziny. Usuwaniu jednoznacznej definicji rodziny towarzyszy forsowane w wielu środowiskach nowe określenie „różnorodne formy rodziny”, które wprowadza związki jednopłciowe oraz wszelkie układy osób jako rodzinę. Inną obecnie obserwowaną niebezpieczną tendencją jest uznawanie wartości rodziny tylko w kategoriach ekonomicznych i utilitarnych. Rodzina jest prezentowana w mediach, międzynarodowych organizacjach, stowarzyszeniach, fundacjach, np. w Raportach Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych za lata 2010–2017, jako jednostka społeczna realizująca głównie funkcje ekonomiczne, seksualne i prokreacyjne. Według tego ujęcia rodzina ma służyć zaspokojeniu potrzeb seksualnych jej dorosłych członków oraz potrzeb

ekonomicznych przez działania zarobkowe. Wartość rodziny jest oceniana według jej udziału w produkcji oraz konsumpcji; w tym ujęciu cenne są rodziny o wysokim dochodzie. W ramach walki z ubóstwem umacniane są przede wszystkim cele służące dobru społeczeństwa, zaś sama rodzina poprzez spełnianie funkcje ma służyć realizacji celów społeczeństwa, przestając w ten sposób być autonomicznym podmiotem. Rodzina bywa przedstawiana jako małe przedsiębiorstwo, które zachowując stabilność finansową, ma gwarantować konsumpcję, wymianę usług, ciągłą opiekę nad najmłodszym i najstarszym pokoleniem oraz osobami z niepełnosprawnością.

Rodzina jako grupa społeczna ujmowana w kategoriach ekonomicznych jest doceniana poprzez zachowywanie podstawowych sfer życia społecznego niezbędnych do istnienia społeczeństwa. Trwałość rodziny daje jej członkom poczucie bezpieczeństwa, szansę realizacji potrzeb jednostki, ale przede wszystkim przyczynia się do realizacji celów ekonomicznych firm, przedsiębiorstw i wielkich korporacji. Przy takim spojrzeniu na rodzinę zanika jej ujęcie jako wspólnoty osób, opartej na faktycznych lub domniemych więzach krwi, tradycji rodzinnej, wartościach i normach kulturowych, żyjących we wspólnym gospodarstwie domowym, świadczących sobie wzajemną pomoc i opiekę. Rodzina nie jest przedsiębiorstwem, gdzie za każdą pracę, usługę, działanie należy się komuś sprawiedliwa płaca, ale wspólnotą życia i miłości opartą na wzajemnej akceptacji, szacunku, zrozumieniu członków rodziny: współmałżonków między sobą; dzieci przez rodziców i rodziców przez dzieci; rodzeństwa nawzajem; dziadków i pozostałych członków rodziny. Wszelkie działanie w rodzinie opierają się na fundamencie bezinteresownej miłości. W ujęciu chrześcijańskim rodzina pozostaje „głębką wspólnotą życia i miłości”, rozwijającą się na bazie miłości okazywanej wszystkim jej członkom oraz dbającą o zbawienie i uświęcenie. Źródło, istota, struktura i funkcje rodziny są określone przez miłość, to dlatego wspólnota rodzinna dostała posłannictwo „strzeżenia, objawiania i przekazywania miłości”, która jest odbiciem i realizacją miłości Bożej względem ludzkości i miłości Jezusa Chrystusa wobec Kościoła. Nauczanie Kościoła wskazuje na cztery podstawowe zadania rodziny: tworzenie wspólnoty osób, służba życiu, uczestnictwo w rozwoju społeczeństwa, udział w życiu i posłannictwie Kościoła. Pierwszym zadaniem pozostaje budowanie prawdziwej wspólnoty osób opartej o jedność między małżonkami. Służba życiu nie ogranicza się do fizycznego rodzenia potomstwa, ale obejmuje życie moralne, duchowe, nadprzyrodzone oraz integralne wychowanie. Wspólnota

Wprowadzenie

rodzina ma również swój udział w życiu i posłannictwie Kościoła. Rodzina pozostaje także szkołą cnót społecznych, wspierając rozwój społeczeństwa (por. FC 17–64), ale nie może być traktowana wyłącznie jako środek do umacniania społeczeństwa, a zwłaszcza wspierania interesów globalnych korporacji. Trzeba pamiętać, że rodzina to nie tylko grupa osób mieszkających razem, ale także ich wzajemne relacje, układ wartości, norm, zasad, które regulują życie rodzinne, bez nich rodzina zamienia się w chaos indywidualnych opinii, potrzeb, oczekiwań.

Temat małżeństwa i rodziny powraca w dyskusjach i publikacjach zarówno naukowych jak i popularnych. Niestety, dominują opracowania podejmujące wybrane aspekty życia rodzinnego, a wciąż brakuje całościowych, wieloaspektowych badań służących ukazaniu sytuacji współczesnej rodziny, wskazaniu jej relacji ze społeczeństwem, narodem, państwem, Kościołem. W niniejszej monografii *Rodzina w społeczeństwie – relacje i wyzwania* (red. E. Osewska, J. Stala, Kraków 2019, Wydawnictwo Naukowe UPJPII) zostaną przedstawione próby odpowiedzi na postawione pytania, ze szczególnym uwzględnieniem obecnego kontekstu społecznego, kulturowego i religijnego funkcjonowania polskiej rodziny. Socjologowie, politolodzy i przedstawiciele MRPiPS oraz samorządów lokalnych ukążą współczesną rodzinę w Polsce, jej kondycję i przemiany, troskę Rzeczypospolitej Polskiej o rodzinę, zmiany ludności oraz struktury, przemiany zachowań rozrodczych, funkcjonowanie Programu 500 Plus i jego wpływ na pokonywanie ubóstwa rodzin i dzieci z uwzględnieniem wybranych regionów. Z kolei komunikaty CBOS przedstawiają politykę państwa wobec rodzin – oceny i oczekiwania, sytuację rodzin w Polsce dwa lata po wprowadzeniu programu Rodzina 500 plus, zaś GUS zaprezentuje sytuację społeczno-gospodarczą Polski oraz Polskę w Unii Europejskiej. W drugiej części specjalności z zakresu nauk o rodzinie zaprezentują dobro małżeństwa jako punkt wyjścia w koniecznej obronie rodziny, zagadnienie miłości w związkach cudzołożnych, środowisko wychowawcze rodziny na przykładzie rodziny Hanny Chrzanowskiej, rolę ojca w wychowaniu religijnym dzieci i młodzieży w świetle pism św. Józefa Bilczewskiego, relacje rodzice – szkoła w świetle regulacji prawnych i założeń systemu oświaty, arteterapię jako wyraz troski o wartościowe wyrażanie siebie przez dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, zastosowanie zasady podwójnego skutku w rozeznawaniu decyzji o rozwodzie, pastoralne aspekty rodzinnego pogrzebu dziecka zmarłego na skutek poronienia klinicznego.

Rodzina pozostaje mostem między życiem prywatnym a publicznym, wprowadzając młode pokolenie do społeczeństwa, przekazując i tworząc kulturę, gwarantując trwałość i rozwój społeczeństwa, narodu, państwa i Kościoła. Między rodziną a społeczeństwem zachodzą ścisłe relacje, jednak nie może ona być traktowana tylko jako czynnik polityki społecznej i gospodarczej pozwalający na przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Wspólnota rodzinna wywiera ważny wpływ na wychowanie młodego pokolenia, kształtowanie postaw, wybór hierarchii wartości, planów życiowych, aspiracji dzieci i młodzieży. Jednocześnie rodzina odzwierciedla aktualne procesy społeczne zarówno pozytywne jak i negatywne. Jeżeli tworzy stabilne, silne i trwałe struktury, to wzmacnia społeczeństwo nie tylko w sensie biologicznym czy ekonomicznym, ale także moralnym, kulturalnym, politycznym, religijnym. Dlatego stabilna rodzina kierująca się jasno określonymi zasadami, która rodzi i wychowuje młode, wartościowe pokolenie, wnosi ogromny wkład w dobrostan całego społeczeństwa, narodu, państwa i Kościoła. Dynamika współczesnych wyzwań stających przed rodziną przynosi konieczność ciągłej diagnozy relacji między rodziną a społeczeństwem i wymaga dogłębnego i nieustannego przygotowywania nowych opracowań. Mamy nadzieję, że przynajmniej na obecnym etapie naukowej refleksji i praktycznych poszukiwań rozwiązań w zakresie nauk o rodzinie niniejsza publikacja zainteresuje wszystkich, którym zależy na jej dobru, a przez to społeczeństwa, narodu, państwa i Kościoła.

Elżbieta Osewska
Ks. Józef Stala